

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ, ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА КОРПОРАТИВНЕ ПРАВО

УДК 346.21

ПРАВОВИЙ СТАТУС АСОЦІЙОВАНОГО ЧЛЕНА КООПЕРАТИВУ

К. Дюкарєва-Бержаніна

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: katelyna.dyukaryeva@lnu.edu.ua*

Стаття присвячена дослідженню правового статусу асоційованих членів кооперативу. У статті проаналізовано права та обов'язки, які особа набуває у зв'язку із вступом до асоційованих членів кооперативу. На підставі аналізу чинних законодавчих актів України з'ясовано, що правами асоційованого члена кооперативу є: право дорадчого голосу, а в окремих випадках право ухвального голосу з питань, встановлених статутом; право отримання виплат на паї; право виходу в установленому порядку з кооперативу; право на отримання повної інформації про діяльність кооперативу; переважно порівняно з членами кооперативу право на одержання паю при ліквідації кооперативу; інші права, зокрема, однак не виключно ті, що безпосередньо пов'язані з участю саме у певному виді кооперативу. Керуючись законодавчим дослідженням, встановлено, що обов'язками асоційованого члена кооперативу є: дотримуватись умов асоційованого членства у кооперативі відповідно до його статуту; сплачувати визначені статутом внески; відшкодовувати кооперативу або іншим членам матеріальні та нематеріальні збитки, нанесені своїми діями або бездіяльністю; не розголошувати комерційну таємницю про діяльність кооперативу. Проаналізовано, що права та обов'язки асоційованих членів дуже схожі до корпоративних прав, які набувають учасники таких юридичних осіб корпоративного типу, як господарські товариства. Доведено, що правовий статус асоційованих членів кооперативу схожий, однак не аналогічний із правовим статусом власників привілейованих акцій, вкладників у командитних товариствах. Запропоновано внести зміни до чинного законодавства України в частині встановлення того, що лише у виробничих кооперативах можна набути асоційоване членство.

Ключові слова: кооператив, асоційований член, права асоційованого члена, обов'язки асоційованого члена, виробничий кооператив.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2021.73.061>

Стан дослідження. Асоційоване членство у кооперативах окремо не було предметом наукового дослідження у вітчизняній науковій літературі. У дослідницьких працях таких науковців, як О. М. Вінник, В. О. Коверзнева, В. С. Щербини, Я. З. Гасцької-Колотило, В. І. Семчика, В. М. Масіна, О. В. Гафурова, В. Ю. Уркевича, В. В. Гончаренко, В. В. Зіновчук, переважно досліджено діяльність кооперативів загалом. Проте комплексних та цільових досліджень, які б були присвячені

правовому статусу асоційованого члена кооперативу за законодавством України, до сьогодні проведено не було.

Цілями статті є характеристика правового статусу асоційованих членів кооперативів відповідно до чинного законодавства України

Завданням статті є визначити, чи належать асоційованим членам кооперативу корпоративні права та обов'язки, а також з'ясувати, чи у всіх видах кооперативів передбачається асоційоване членство.

Виклад основного матеріалу. На ниві чинного законодавства України питання діяльності кооперативів урегульоване такими законодавчими актами, як ЦК України [8], Законами України «Про кооперацію» [6], «Про сільськогосподарську кооперацію» [7], а також примірними (взірцевими) статутами сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу [5] (надалі – ПС с/г обслуговуючого кооперативу), сільськогосподарського виробничого кооперативу [4] (надалі – ПС с/г виробничого кооперативу), споживчого товариства [1] (надалі – ПС споживчого товариства). У процесі аналізу вказаних нормативно-правових актів можна дійти висновку, що у кооперативах передбачене особливе членство, так зване «асоційоване членство». Якщо на питання членства у кооперативах відповідь певною мірою надана, то нерозкритим і покритим килимом неурегульованості та недосконалості правових норм залишається правовий статус асоційованого члена кооперативу. Щоб внести лепту ясності у досліджуване питання, варто проаналізувати норми вищенаведених та чинних станом на сьогодні законодавчих актів, що урегульовують питання прав та обов'язків асоційованих членів кооперативів.

Ні Закон України «Про кооперацію», ні Закон «Про сільськогосподарську кооперацію» не встановлює чіткого переліку прав та обов'язків асоційованого члена, як це передбаченого, до прикладу, для членів кооперативу (ст. 12 Закону України «Про кооперацію» [6], ст. 12 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» [7]). Однак, зміст, наприклад, статей 14 та 26 Закону України «Про кооперацію» [6] дає зрозуміти, що асоційоване членство передбачає право дорадчого голосу в кооперативі, переважне порівняно із членами кооперативу право на одержання паю при ліквідації кооперативу, право на виплату частини доходу кооперативу на паї. До локального, статутного урегулювання віднесено питання щодо порядку вступу до кооперативу, участі асоційованого члена у його виробничій чи господарській діяльності, розміру паїв та виплат на паї, а також прав та обов'язків такого члена (тут варто розуміти, що, попри встановлений у законі перелік прав та обов'язків, у статуті можна передбачити їх розширений перелік).

Зміст норм Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» [7] дає ширше уявлення про права та обов'язки асоційованого члена кооперативу (тут, сільськогосподарського). Так, із закону слідує, що асоційоване членство, окрім вищенаведеного, передбачає: право бути належно повідомленим про проведення загальних зборів; вносити додаткові вклади до статутного капіталу, а також не передбачає обов'язку (порівняно із членом кооперативу) беззаперечної участі у господарській та/або іншій діяльності кооперативу (ч. 5 ст. 16, ч. 2 ст. 21, ч. 1 ст. 1, ч. 6 ст. 14 ЗУ «Про сільськогосподарську кооперацію» [7]).

Цікавою є гарантійна норма для асоційованого члена, яка передбачає, що у разі внесення змін до статуту сільськогосподарського кооперативу щодо припинення асоційованого членства, зокрема щодо умов повернення частки, в сільськогосподарському кооперативі асоційований член такого кооперативу має право не пізніше шести місяців з дня прийняття рішення про внесення змін припинити асоційоване членство у такому кооперативі на умовах, передбачених статутом

сільськогосподарського кооперативу в редакції, що діяла до дня внесення таких змін (ч. 7 ст. 14 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» [7]).

Як слідує із вищевказаного, Закони України «Про кооперацію» та «Про сільськогосподарську кооперацію» не можуть похвалитися своїм досконалим урегулюванням правового статусу асоційованого членства. При тому, що це єдині закони, окрім ЦК України, які регулюють діяльність кооперативів загалом.

Коли закони не дають досконалиї відповіді щодо правового регулювання, можна вдатися до аналізу вищевказаних примірних (взірцевих статутів). Так, пункт 6.3. ПС с/г обслуговуючого кооперативу [5] також передбачає таке право асоційованого члена, як право отримувати повну інформацію про діяльність кооперативу. Зі змісту положень ПС с/г виробничого кооперативу [4] можна виділити обов'язки асоційованого члена, якими є: дотримання умов асоційованого членства у кооперативі, передбачених законодавством та статутом; сплата визначених статутом внесків; відшкодування кооперативу або іншим членам матеріальних та нематеріальних збитків, нанесених своїми діями або бездіяльністю; не розголошувати комерційної таємниці про діяльність кооперативу.

Як вбачається із аналізу ПС споживчого товариства [1] асоційований член має право брати участь у діяльності споживчого товариства, обговорювати питання порядку денного загальних (дільничних) зборів членів споживчого товариства, бути обраним лише в громадські органи управління і контролю споживчого товариства (дільничний комітет, комісію кооперативного контролю), а також права на: користування послугами та пільгами, які надає споживчий кооператив; добровільного виходу зі споживчого кооперативу (п. п. 11, 13, 14 ПС споживчого товариства [1]).

Аналіз положень статутів діючих кооперативів дає підстави дійти висновку, що, попри передбачене законами право дорадчого голосу, асоційовані члени на локальному рівні урегулювання наділяються правом ухвального голосу, проте лише з певних питань. Наприклад, асоційовані члени мають право голосувати з питання розміру виплат на паї, які останні отримуватимуть, чи щодо питання порядку вступу та виходу до/з асоційованого членства. Видається логічним, що асоційовані члени відповідно до статутного урегулювання мають право ухвального голосу лише з тих питань, які стосуються асоційованого членства.

Підсумувавши на підставі аналізу вищевказаних законів та примірних (взірцевих) статутів, якими правами та обов'язками наділені асоційовані члени кооперативу, можна скласти такий перелік. *Права асоційованого члена*: право дорадчого голосу, а в окремих випадках право ухвального голосу з питань, встановлених статутом; право отримання виплат на паї; право виходу в установленому порядку із кооперативу; право на отримання повної інформації про діяльність кооперативу; переважно порівняно із членами кооперативу право на одержання паю при ліквідації кооперативу; інші права, зокрема, однак не виключно ті, що безпосередньо пов'язані з участю саме у певному виді кооперативу. *Обов'язки асоційованого члена*: дотримуватись умов асоційованого членства у кооперативі відповідно до його статуту; сплачувати визначені статутом внески; відшкодувати кооперативу або іншим членам матеріальні та нематеріальні збитки, нанесені своїми діями або бездіяльністю; не розголошувати комерційну таємницю про діяльність кооперативу.

Аналітично пригледівшись до прав та обов'язків асоційованих членів, можна дійти висновку, що такі є дуже схожими до прав та обов'язків, якими наділені учасники господарських товариств (ст. ст. 116, 117 ЦК України [8]). Тобто права та обов'язки асоційованих членів дуже схожі до корпоративних прав, які набувають учасники таких юридичних осіб корпоративного типу, як господарські товариства.

Однак водночас варто наголосити на тому, що відсутність в асоційованих членів повного та цілковитого права ухвального голосу з усіх питань діяльності кооперативу свідчить про їхню більшу схожість не з повноправними учасниками господарських товариств (власниками простих акцій, учасниками ТзОВ, учасниками з повною відповідальністю, наприклад), а з власниками привілейованих акцій та вкладниками командитних товариств. Власники привілейованих акцій теж мають право голосувати лише зі встановлених законом питань (ч. 5 ст. 26 Закону України «Про акціонерні товариства» [2]). Водночас, право вкладників на управління діяльністю командитного товариства теж є обмеженим (ст. 81 Закону України «Про господарські товариства» [3]). Асоційовані члени, як і, зокрема, вкладники, мають право першочергового повернення вкладу при ліквідації відповідної юридичної особи (п. г. ст. 79 Закону України «Про господарські товариства» [3]).

Також важливим питанням, яке необхідно з'ясувати, є питання, у яких видах кооперативів може виникати асоційоване членство. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» [7] передбачає, що у сільськогосподарському кооперативі (крім сільськогосподарського кооперативу, що здійснює діяльність *без мети одержання прибутку*) може бути передбачено асоційоване членство (ст. 14 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» [7]). Із наведеної норми можна підсумувати, що статус асоційованого члена можна набути лише у сільськогосподарському кооперативі, що має за мету одержання прибутку.

Будь-який інший закон, зокрема Закон України «Про кооперацію», чи вищенаведені примірні (взірцеві) статuti не передбачають окремих пояснень, висвітлених у їхніх положеннях та нормах, чи у всіх видах кооперативів можна набути асоційоване членство. У цьому випадку можна керуватися наступним. Примірні статuti, які за своїм найменуванням звучать: примірні статuti сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу, сільськогосподарського виробничого кооперативу та споживчого товариства, містять умови про асоційоване членство. Тому можна припустити, що асоційоване членство можливе не лише у виробничому кооперативі, що має на меті одержання прибутку (абз. 4 ст. 2 Закону України «Про кооперацію» [6]), але й в обслуговуючому та споживчому кооперативах, які не наділені ознакою комерційної діяльності (абз. абз. 5, 6 Закону України «Про кооперацію» [6]).

На мою думку, такий підхід видається неправильним, з огляду на таке. Асоційований член, враховуючи аналіз його прав та обов'язків, – це інвестор, який вкладається у діяльність кооперативу та очікує від цього відповідного доходу. Асоційований член кооперативу, як і власники привілейованих акцій та вкладники командитних товариств, мають певні переважні права, зокрема, у частині виплат та повернення вкладів у разі ліквідації кооперативу, які наділені комерційною ознакою. Тому саме з таких міркувань логічно, щоб асоційоване членство виникало лише у виробничих кооперативах, які єдині серед інших кооперативів, що мають на меті одержання прибутку.

Отже, вважаю, що до чинного законодавства України необхідно внести зміни в частині встановлення, що лише у виробничих кооперативах можна набути асоційоване членство.

Висновки. Правовий статус асоційованих членів кооперативу схожий до правового статусу власників привілейованих акцій, вкладників у командитних товариствах, які є учасниками господарських товариств, що мають за мету одержання прибутку. Асоційовані члени за своєю природою є вкладниками, які,

вступивши до кооперативу, очікують одержання прибутку. Оскільки зі всіх видів кооперативів лише виробничий кооператив має за мету одержання прибутку, до чинного законодавства України необхідно внести зміни в частині встановлення, що лише у виробничих кооперативах можна набути асоційоване членство.

Список використаних джерел

1. Примірний статут споживчого товариства: затверджений XVIII (позачерговим) з'їздом споживчої кооперації України 19.12.2000р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0003626-00#Text> (дата звернення: 12.10.2021р.).
2. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008р. № 514-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#Text> (дата звернення: 12.10.2021 р.).
3. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991р. № 1576-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#n553> (дата звернення: 12.10.2021 р.).
4. Про затвердження Примірного статуту сільськогосподарського виробничого кооперативу: наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України 08.01.2014р. № 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0001730-14/print> (дата звернення: 12.10.2021 р.).
5. Про затвердження Примірного статуту сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу: наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 21.05.2013 р. № 315. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0315730-13/print> (дата звернення: 12.10.2021 р.).
6. Про кооперацію: Закон України від 10.07.2003р. № 1087-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15#Text> (дата звернення: 12.10.2021 р.).
7. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 21.07.2020 р. № 819-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-20#Text> (дата звернення: 12.10.2021 р.).
8. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/print> (дата звернення: 12.10.2021 р.).

References

1. *The Exemplary charter of the consumer society: approved by the XVIII (extraordinary) congress of consumer cooperation of Ukraine on December 19, 2000.* Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0003626-00#Text> (date of application: 12.10.2021).
2. *On joint-stock companies: The Law of Ukraine dated 17.09.2008 № 514-VI.* Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17#Text> (date of application: 12.10.2021).
3. *On business associations: The Law of Ukraine dated 19.09.1991 № 1576-XII.* Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#n553> (date of application: 12.10.2021).
4. *On approval of the Model Charter of an agricultural production cooperative: the order of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine dated 08.01.2014 № 1.* Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0001730-14/print> (date of application: 12.10.2021).
5. *On approval of the Model Charter of the agricultural service cooperative: the order of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine dated 21.05.2013 № 315.* Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0315730-13/print> (date of application: 12.10.2021).
6. *On cooperation: The Law of Ukraine dated 10.07.2003 № 1087-IV.* Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15#Text> (date of application: 12.10.2021).
7. *On agricultural cooperation: The Law of Ukraine dated 21.07.2020 № 819-IX.* Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-20#Text> (date of application: 12.10.2021).
8. *The Civil Code of Ukraine dated 16.01.2003 № 435-IV.* Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/print> (date of application: 12.10.2021).

**LEGAL STATUS OF ASSOCIATED MEMBER
OF THE COOPERATIVE*****K. Diukarieva-Berzhanina***

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: katelyna.dyukaryeva@lnu.edu.ua*

The article is devoted to the study of the legal status of associate members of the cooperative. The article examines in detail the legal status of associate members of the cooperative in accordance with the Law of Ukraine «On Cooperation», the Law of Ukraine «On Agricultural Cooperation», the Model Statute of the Agricultural Production Cooperative, the Model Statute of the Agricultural Service Cooperative, the Model Statute of Consumer Cooperative. The rights and responsibilities that a person acquires in connection with joining the associate members of the cooperative are analysed. Based on the analysis of current legislation of Ukraine, it is found that the rights of an associate member of the cooperative are the following: the right to an advisory vote, and in some cases the right to vote on the issues established by the statute; the right to receive payments on shares; the right to withdraw from the cooperative in the prescribed manner; the right to receive complete information about the activities of the cooperative; preferred in comparison with the members of the cooperative the right to receive a share in the liquidation of the cooperative; other rights, in particular, but not exclusively those directly related to participation in a particular type of cooperative. Based on the legislative study, it is established that the responsibilities of an associate member of the cooperative are as follows: to comply with the terms of associate membership in the cooperative in accordance with its charter; to pay statutory contributions; to reimburse the cooperative or other members for material and non-material damages caused by their actions or omissions; not to disclose trade secrets about the activities of the cooperative. It is analysed that the rights and obligations of associate members are very similar to the corporate rights acquired by the members of such corporate legal entities as companies. The opinion is expressed that the legislative approach to the possibility of acquiring associate membership in service and consumer cooperatives is incorrect. It is proven that associate members are by nature depositors who, upon joining a cooperative, expect to make a profit. Since among all the types of cooperatives only a production cooperative is for profit, it is proposed to amend the current legislation of Ukraine establishing the provision that only in production cooperatives associate membership can be acquired.

Keywords: cooperative, associate member, associate member rights, associate member responsibilities, production cooperative

*Стаття: надійшла до редакції 14.09.2021
прийнята до друку 16.11.2021*